

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

จากการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันที่เหตุการณ์หนึ่งแม้จะเกิดในพื้นที่กันก็สามารถส่งผลกระทบต่ออีกประเทศ หรืออีกสังคมหนึ่งได้ อาทิ ราคาน้ำมันที่สูงขึ้น ภาวะโลกร้อน การล่มสลายของสถาบันการเงินชั้นนำของโลก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแนวคิดการทำธุรกิจและการทำการตลาดใหม่ ๆ ทั้งธุรกิจขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ไม่เว้นแม้แต่ธุรกิจขนาดเล็ก ชุมชนที่เคยมีรูปแบบการดำเนินชีวิตเรียบง่าย ต่างก็ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น ทำให้แต่ละชุมชนต่างตระหนักถึงความอยู่รอดของครอบครัว หรือชุมชนมากขึ้น ส่งผลให้หลาย ๆ ชุมชนได้รวมกลุ่มกันผลิตสินค้าชุมชนเพื่อการจำหน่ายมากขึ้น แทนการทำนา ทำสวน หรือการเกษตรแต่อย่างใด จากการผลิตเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน กลายเป็นการรวมกลุ่มกันผลิตเพื่อการจัดจำหน่ายให้ต่างชุมชนมากขึ้น ทำให้สินค้าชุมชน หรือสินค้าโอท็อป ต้องเข้าสู่เวทีของการแข่งขันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

แม่แรง เป็นตำบลหนึ่งในเขตการปกครองของอำเภอบำรุง ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านกองงาม หมู่ที่ 2 บ้านแม่แรง หมู่ที่ 3 บ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ 4 บ้านดอนตอง หมู่ที่ 5 บ้านหนองเสือ หมู่ที่ 6 บ้านสันกอดู หมู่ที่ 7 บ้านดอนหลวง หมู่ที่ 8 บ้านป่าเบะ หมู่ที่ 9 บ้านดอนน้อย หมู่ที่ 10 บ้านป่าบุก หมู่ที่ 11 บ้านป่าดู่ จำนวนประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล มีจำนวนทั้งสิ้น 7,656 คน จำนวนครัวเรือน 2,491 หลังคาเรือน ทิศเหนือติดต่อกับ ต. ปากบ่อง อ.ป่าซาง ทิศใต้ติดต่อกับ ต.ท่าคู่มิ ต.มะกอก ทิศตะวันออกติดต่อกับ ต.ป่าซาง ต.ม่วงน้อย ทิศตะวันตกติดต่อกับ ต.บ้านเรือน ประชากรในตำบลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนาและทำสวน (เกษตรกรรม) ส่วนอาชีพรองลงมา คือ การทอผ้าฝ้ายและการผลิตผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้าย

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะหมู่บ้านที่มีศักยภาพในการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือ คือ กลุ่มผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง ซึ่งตั้งอยู่บ้านเลขที่ 3/1 หมู่ 7 บ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2525 มีสมาชิกเริ่มแรกจำนวน 10 คน ในช่วงแรกของการก่อตั้งกลุ่มจะเป็นการผลิตเพื่อใช้และจำหน่ายในท้องถิ่น ต่อมาได้รับการช่วยเหลือในด้านการผลิต การตลาด เงินทุนหมุนเวียน และได้รับการอบรมรูปแบบเทคนิคต่างๆ จนกลุ่มเริ่มมีความเป็นปึกแผ่นมากขึ้น ปัจจุบันมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเกือบ 40 คน กลุ่มได้แบ่งการผลิตเป็นแผนกตัดเย็บ แปรรูป ทอพรหม ที่นอน กลุ่มปักผ้าและถักริมผ้า กลุ่มทอผ้าผืน กลุ่มทอผ้าทุกอย่าง กลุ่มทอผ้าชายเป็น 2 เมตร

ปัญหาที่พบและความต้องการของกลุ่ม คือ การขาดเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินงาน ความต้องการรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่ตรงกับความต้องการของตลาด และต้องการแสวงหาตลาดใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น

แม้กลุ่มทอผ้าบ้านดอนหลวงจะก่อตั้งกลุ่มมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานแล้วก็ตาม แต่ก็ยังประสบกับปัญหาด้านการทำตลาด ขาดองค์ความรู้และความเข้าใจที่แท้จริงในการดำเนินการทางด้านการตลาดแบบยั่งยืน นอกจากนี้ ยังขาดความรู้ด้านการสร้างตราชี้ห่อ ขาดการวางแผนกลยุทธ์ในการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาดที่ยังไม่เป็นระบบนัก ทำให้กลุ่มมีความเสียเปรียบในการแข่งขันอย่างมากเมื่อเทียบกับผู้ผลิตรายใหญ่ ๆ และถึงแม้จะมีหน่วยงานหลาย ๆ ฝ่ายเข้าไปช่วยเหลือก็ตาม แต่ก็มิได้ลงลึกถึงความช่วยเหลือทางด้านการตลาดอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม หากกลุ่มได้รับองค์ความรู้ที่ถูกต้องทั้งทางทฤษฎีและเชิงปฏิบัติแล้ว ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือก็จะมีโอกาสจะขยายตลาดได้มากยิ่งขึ้น และกลุ่มก็สามารถสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันได้มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้กลุ่มมีการเจริญเติบโตที่ยั่งยืนได้ต่อไปได้ อันเป็นไปตามแนวความคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงและยั่งยืน เพราะกลุ่มมีจุดแข็งและสามารถได้เปรียบด้านต้นทุนในการผลิตเนื่องจากเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ผลิตผ้าฝ้ายมาเป็นเวลาที่ยาวนาน ประกอบกับอำเภอป่าซาง ก็มีชื่อเสียงด้านผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมาช้านานเช่นกัน ดังนั้น การนำความรู้จากวิทยากรสมัยใหม่ในด้านการตลาด ไปประยุกต์และบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว ก็จะสามารถช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และใช้ทรัพยากรภายในชุมชนที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า

จากปัญหาและความต้องการของกลุ่มข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดว่าจะหากำหนดภูมิปัญญาของกลุ่มมาบูรณาการเข้ากับความรู้ด้านการตลาดสมัยใหม่แล้ว ก็น่าจะช่วยแก้ไขปัญหากลุ่มได้ระดับหนึ่ง และจะช่วยให้กลุ่มดำเนินชีวิตในชุมชนได้อย่างมีความสุข และผลที่ได้จากการวิจัยก็ยังสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้อีกด้วย

การวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่ได้เน้นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนที่มีคุณธรรม นำความรู้ส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และสามารถจัดการองค์ความรู้ ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้สมัยใหม่เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ โดยมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน เกิดการสร้าง ความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนที่เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียง นำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้สร้างสรรค์คุณค่าของสินค้า

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้านการตลาดที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันและอนาคตที่เหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือ ของกลุ่มผู้ผลิตผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดลำพูน
2. เพื่อพัฒนาและหารูปแบบกระบวนการจัดการทางการตลาดที่เหมาะสมของกลุ่มผู้ผลิตผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดลำพูน ให้สอดคล้องกับทรัพยากรและขีดความสามารถ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ขอบเขตของโครงการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา ศึกษากระบวนการจัดการด้านการตลาด ได้แก่ การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมทางการตลาด การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) การวางแผนการตลาด การเลือกตลาดเป้าหมาย การวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์ การสร้างจุดขายและจุดแตกต่างของสินค้า การกำหนดกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ กลยุทธ์ราคา กลยุทธ์ช่องทางการจัดจำหน่าย และกลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด การสร้างตราชื่อ และการสร้างบรรจุภัณฑ์ โดยพัฒนาภายใต้แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง อันมุ่งที่จะให้กลุ่มสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน
2. ขอบเขตพื้นที่วิจัย กลุ่มผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดลำพูน
3. ขอบเขตของช่วงเวลาที่วิจัย 1 ธันวาคม 2552 – 30 พฤศจิกายน 2553
4. ขอบเขตของประชากรผู้เกี่ยวข้องในการวิจัย สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดลำพูน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยในครั้งนี้ มีนิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) หมายถึง การวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชน สมาชิกของชุมชนและผู้วิจัยร่วมคิดวิเคราะห์สภาพการณ์ของปัญหา ศึกษาหาแนวทางการแก้ปัญหา ตลอดจนการดำเนินการแก้ปัญหาและการประเมินผล ตั้งแต่ระยะเริ่มต้นการวิจัย ระยะดำเนินการวิจัยจนสิ้นสุดการวิจัย โดยที่ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจตลอดกระบวนการวิจัย

2. ธุรกิจชุมชน (Community Business Enterprise) เป็นกิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจกรรม และหรือช่วยดำเนินงานบางส่วนหรือทั้งหมด โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน มีการเรียนรู้และการจัดการร่วมกันเพื่อดำเนินการในกิจกรรม การผลิต แปรรูป การค้า และการบริการ ทั้งนี้มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน อันจะนำชุมชนไปสู่ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีการพัฒนาที่ยั่งยืน (ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2544)

3. แนวคิดการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนร่วมกันในการจัดการ การควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากร ตลอดจนปัจจัยผลผลิตที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นทั้งวิธีการ และเป้าหมาย ปัจจุบันแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา (Participation for Development) ได้รับการยอมรับ และใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในงานพัฒนาอย่างกว้างขวาง กระบวนการของการมีส่วนร่วมไม่ได้กำหนดขึ้นโดยรัฐ แต่ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมอยู่ที่ประชาชนในชุมชน หรือท้องถิ่นเป็นผู้ริเริ่ม และเน้นการทำงานในรูปกลุ่ม หรือองค์กร ชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน พลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญผลักดันให้งานต่าง ๆ บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย และกระบวนการพัฒนาจำเป็นต้องมีการรวมพลัง ในลักษณะเบญจภาคี (ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2546 : 195)

4. กระบวนการจัดการทางการตลาดในผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือ คือ กระบวนการจัดการทางการตลาดในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมทางการตลาด การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT) การวางแผนการตลาด การเลือกตลาดเป้าหมาย การวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์ การสร้างจุดขายและจุดแตกต่างของสินค้า การกำหนดกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด อันได้แก่ กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ กลยุทธ์ด้านราคา กลยุทธ์ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และกลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาด รวมถึงการสร้างตราขึ้นชื่อ และการสร้างบรรจุภัณฑ์

ระยะเวลาทำการวิจัยและแผนการดำเนินงานโครงการวิจัย

ระยะเวลาในการทำวิจัย 12 เดือน 1 ธันวาคม 2552 – 30 พฤศจิกายน 2553

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ด้านความรู้ จะได้องค์ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการตลาดของผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือ ด้านเทคนิคและวิธีการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมทางการตลาด วิธีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการทำตลาด การวางแผนการตลาด การกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ กลยุทธ์ราคา การพัฒนาช่องทางการจัด การส่งเสริมการตลาดของผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือ

รวมถึงองค์ความรู้ในการสร้างตราหือ บรรจุภัณฑ์ ตำแหน่งของผลิตภัณฑ์ จุดขายและจุดแตกต่างของผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือของกลุ่ม ภายใต้กรอบการดำเนินการทางการตลาดแบบเศรษฐกิจพอเพียง

2. **ด้านการพัฒนา** สามารถเชื่อมโยงเอาองค์ความรู้ด้านการตลาดเข้าสู่ระบบการจัดการการตลาดที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มสามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้ดีมากขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งยังช่วยเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดได้มากขึ้น และช่วยในการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาตลาด และการขยายตลาดจากชุมชนไปยังตลาดในจังหวัดเชียงใหม่และใกล้เคียงหรือขยายไปยังตลาดต่างประเทศต่อไป นอกจากนี้กลุ่มผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง คณะผู้วิจัย องค์กรผู้สนับสนุนทุนในดำเนินงาน และสาธารณชนผู้สนใจทั่วไป ก็จะได้รับพัฒนาในองค์ความรู้ด้วย

3. **ด้านผลผลิต** ได้รูปแบบของการจัดการการตลาดของกลุ่มเพื่อการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน สามารถนำไปเผยแพร่ และสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ตลอดจนมีเอกสารและบทเรียนที่เป็นผลผลิตของโครงการในการติดตามประเมินผลโครงการ

